

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
40 (1997-1998)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-18-4

001 3811

BRNO 1999

PD 4423

S 9990385

395

250, ✓

PŘEHLED VÝZKUMŮ 40 (1997-1998)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: ps@isibrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla,
Richard Zatloukal

Na titulním listě: Mikulčice - sídliště na "Klášteřisku"

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

© 1999 by the Authors

All rights reserved

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

korálků, pohřeb ženy bronzovou jehlicí typu Wetzleinsdorf a náhrdelníkem, jehož součástí byly jantarové korálky, jantarová perla a dvě zlaté spirály (Šmíd 1997).

Miroslav Šmíd, ÚAPP Brno

Literatura:

Šmíd, M. 1997: Dům a dva kostrové hroby ze střední doby bronzové ve Slavoníně u Olomouce, *Pravěk* NŘ 7, 255-270.

Resumé:

Olomouc-Slavonín (Bez. Olomouc). „Horní lán“. Hügelgräberkultur. Siedlung, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

OLOMOUC - SLAVONÍN (okr. Olomouc)

„Horní lán“. Sídliště, pohřebiště. Neolit (VK), eneolit (KKA, KZP), doba bronzová (ÚK, SMK), středověk a novověk. Záchraný archeologický výzkum ÚAPP v Olomouci.

Od roku 1995 zkoumaná polykulturní lokalita v Olomouci-Slavoníně, trať „Horní lán“, se nachází na mírně svažitém terénu s převažujícím úklonem k JV do údolí potoka Nemilanky. Svah tvoří úpatí tzv. Holešovského zlomu Hornomoravského úvalu.

V této trati pokračoval v roce 1997 záchraný archeologický výzkum z předcházejících sezon, a to na dvou prostorově oddělených plochách pro dva různé investory. Nejprve byla v měsících dubnu a květnu zkoumána zbývající část pozemku firmy CARMAGNUS, spol.s r.o., na němž byl později postaven „Dům barev“ (Chemolak Morávia, spol.s r.o.), od konce července do konce října pak navázal výzkum severněji položené plochy na katastru Olomouce-Nové ulice pro firmu GEMO, která zde zahájila výstavbu rodinných domků.

Na celkové ploše cca 1,8 hektaru byly v tomto roce prozkoumány 264 pravěké objekty, z nichž více než polovinu se podařilo předběžně datovat na základě posouzení jejich inventáře.

Nejstarší zjištěné osídlení náleží sídlišti kultury s vypíchanou keramikou z období mladšího neolitu. V tomto roce nebyly sice zjištěny žádné půdorysy nadzemních kulových domů (podrobněji o nich viz: Kazdová, E.-Peška, J.: ÚAPPOL, ročenka 1997, Olomouc 1998, 56-63), ale naleziště poskytlo z několika větších sídlištních objektů (např. hliník č. 878, obj.č.965) bohatou kolekci zdobené keramiky a dalších artefaktů. Současně byl potvrzen dřívější předpoklad o koncentraci objektů této kultury ve střední a jižní části lokality, přičemž velká část sídliště musela být zničena v minulosti při stavbě komunikace z Olomouce do Brna.

Z období středního eneolitu byly objeveny 4 objekty kultury s kulovitými amforami, z nichž objekt č. 872 představuje velký hliník a objekt č. 835 je tvořen oválnou jámou s kónickými stěnami a četnými fragmenty keramiky, mazanice, uhlíků a zvířecích kostí ve výplni. Po laboratorním zpracování keramiky je možno konstatovat, že se jedná o hodnotné exempláře bohatě zdobené otisky šňůry, které lze srovnávat s keramickou náplní této kultury v oblasti Slezska. Pokud se podaří datovat kosti z tohoto objektu metodou C14, bude dán podklad pro konkrétnější úvahy o chronologickém zařazení zdejších nálezů v rámci celé kultury.

Konec pozdní doby kamenné je na lokalitě zastoupen mj. asi 15 sídlištními objekty kultury zvoncovitých pohárů, z nichž 5 bylo objeveno v loňském roce. Ve většině z nich byla nalezena bohatě zdobená keramika včetně drobných zlomků samotných zvoncovitých pohárů.

Budoucí studium prostorových vazeb a chronologických vztahů jednotlivých objektů poskytne důležité informace ke studiu sídlišť této kultury, neboť již dnes se ukazuje, že dislokace objektů na lokalitě do dvou prostorově nesouvisejících částí (na jihu při brněnské silnici a na severu v místě rodinných domků GEMO) nemusí být náhodná a může případně svědčit o „dvorcovém“ charakteru sídlištních aktivit této kultury nebo o následném osídlení téže lokality.

Doba bronzová je na nalezišti zastoupena největším počtem objektů. Tentokrát však došlo v severní části zkoumané plochy k nečekanému objevu kostrového pohřebiště ze starší doby bronzové - z období únětické kultury. Celkem bylo prozkoumáno 33 hrobů. Stupeň zachování skeletů je velmi špatný, což odpovídá nepříznivým půdním poměrům na této lokalitě a je navíc komplikován skutečností, že většina hrobů byla již v pravěku vyloupena. Svědčí o tom existence vykrádacích šachet s odlišnou půdní výplní a neanatomické uspořádání nalezených kosterných pozůstatků. K vykradení, alespoň v některých případech, došlo v době, kdy vazivová tkáň pohřbených nebyla ještě ztrávena, čímž došlo k přemístění např. celé ruky nebožtíka (hob H55). V případě hrobu H46 byla v nevyloupené hrobové jámě nalezena kostra robustního muže ve věku asi 20-30 let, a to ve skrčené poloze, ležící na pravém boku s rukama zkříženými před hrudníkem, hlavou k ZJZ, obličejem obrácená k JVJ. U pravého kolena byla nalezena bronzová sekerka s postranními lištami. Inventář hrobu však nemůže být pokládán za úplný, neboť kostra byla porušena v oblasti hrudníku geologickou sondou. K běžné výbavě objevených únětických hrobů patřily 1-2 nádoby patřící ke klasickému stupni únětické kultury (koflíky, mísy, osudíčka), méně často bronzové spirálky, bronzové vlasové ozdoby ze svinutého drátku a prsten, jantarový korálek, zlomky jehlic, ŠI, hliněná kulička.

V některých hrobech byly zjištěny stopy dřevěných rakví, v ojedinělých případech i s „utěsněním“ slabou vrstvičkou šedozeleného jílu podél obvodu rakve. Tak je tomu i v hrobě H 41, kde byl kromě špatně znatelné vápenné struktury zetlelých kostí nalezen v blízkosti fragmentů lebky i kamenný sekeromlat.

Detailní polohu koster, způsob skrčení, jakož i úplný výčet inventáře hrobů se vzhledem k jejich častému vyloupení a špatnému zachování nepodaří přesně zjistit. Orientace samotných hrobových jam osciluje mezi směrem JZJ-VSV (2 případy) a Z-V (7 případů), přičemž nejvíce z nich je orientováno JZ-SV (15x) a ZJZ-VSV (9x). Uspořádání únětických hrobů do několika (cca 5) relativně samostatných skupin a zjevné rozdíly v orientaci dochovaných částí koster vůči světovým stranám (některé byly hlavou uloženy v západní části hrobové jámy, jiné ve východní) vytvářejí předpoklady pro úvahy o existenci sociálních nebo rodinných vztahů na pohřebišti.

Pohřebiště dosud není prozkoumáno celé, neboť jeho část se pravděpodobně bude ještě nacházet pod navršenou deponií ornice.

Součástí areálu únětického kostrového pohřebiště je i nehluboký (0,20-0,30m) příkop přibližně čtvercového tvaru (vnější rozměr cca 7,0x7,3m, šířka žlábků 0,40-0,80m). K jeho datování nepřispívá skutečnost, že je porušen hlubokým kruhovým sídlištním objektem, neboť tento objekt nelze pro nedostatek inventáře spolehlivě datovat (v podobném objektu, který se nachází nedaleko, byly v jeho svrchní vrstvě zjištěny keramické střepy z doby hradištní). Na rozhraní ornice a podorniční vrstvy bylo však na ploše vymezené žlábkem nalezeno torzo keramické misky, kterou řadíme k nálezům eneolitického stáří. Je pravděpodobné, že i žlábek je možno takto datovat (mladší eneolit?).

Plochu únětického pohřebiště protíná ve směru od Z k V mělký žlab (obj.1055), svým tvarem a šířkou totožný s podobným žlabem, který procházel ve směru severojižním celou tratí „Horní lán“ (obj.321). Oba žlaby jsou tedy k sobě kolmé. Tímto konstatováním ale jejich podobnost končí, neboť výrazem jejich rozdílů (obj.321 obsahoval velké množství artefaktů z doby bronzové, zatímco v obj.1055 byl nalezen jen skleněný modrý korálek a železná spona) je nově objevená skutečnost, že na indikační skice z 30. let 19. století je obj.1055 pravděpodobně vyznačen jako obyčejná polní cesta. Nejdůležitější je však zjištění, že podobný profil obou žlabů i stejný charakter jejich výplně mohl vzniknout stejným mechanismem, tedy využitím objektu právě jako cesty. Tato paralela je významná zvláště pro obj. 321 patrně ze střední doby bronzové.

Obdobně jako v uplynulých výzkumných sezonách, tak i v roce 1997, tvořily největší část objektů (75) sídlištní jámy středodunajské mohylové kultury ze střední doby bronzové. Byly objeveny půdorysy dalších dvou obdélníkových nadzemních domů kúlové konstrukce, orientovaných svými delšími osami od ZJZ k VSV. Oba domy stály paralelně vedle sebe ve vzdálenosti cca 1,30m, jejich kratší osy byly vůči sobě navzájem posunuty asi o 4m. Severněji postavený dům A/97 měl kromě obvodové řady kúlů konstrukci zesílenou vnitřním základovým žlábkem. O případné současnosti domů se před detailním zpracováním inventáře staveb nelze vyjádřit. Situace je dále komplikována skutečností, že východní poloviny obou domů byly zkoumány jinou archeologickou organizací (ÚAPP Brno) na sousední ploše jiného investora.

Výzkum v roce 1997 více než přesvědčivě doložil, že intenzita osídlení směrem k severu a východu klesá, objekty středodunajské mohylové kultury se v severní části lokality prakticky již nevyskytují. Zato na sousedních plochách směrem k západu, které jsou dosud zemědělsky využívány, ale v územním plánu jsou určeny k zastavění, lze čekat obdobnou hustotu osídlení, jakou jsme sledovali v uplynulých třech výzkumných sezonách.

Kulturní pestrost naleziště byla i v r. 1997 doplněna nálezem zlomků slovanské keramiky z doby hradištní v povrchové vrstvě hlubokého objektu č. 1094, který jinak nelze datovat. Na počátku roku 1998 byl pak dodatečně prozkoumán novověký objekt č. 1075, který byl tvořen zaobleným čtvercovým žlábkem o rozměrech cca 3,70m x 3,10m a hloubce cca 0,35 m, přičemž uprostřed takto vymezené plochy se necházela do červena propálená vrstva o síle asi 0,08 m. V celém objektu bylo nalezeno větší množství železných hřebů a jejich zlomků. K datování ani k poznání svého účelu objekt neposkytl dostatek indicií.

Ze zajímavých nálezů lze z výzkumné sezony 1997 jmenovat otisk obilního zrna na venkovní straně nádoby kultury se zvoncovitými poháry, v němž byl rozpoznán ječmen setý (*Hordeum vulgare*), nebo podélná polovina malvice jabloně lesní (*Malus sylvestris*) s výrazným jádřincem, která pochází z objektu středodunajské mohylové kultury ze střední doby bronzové.

Jaroslav Peška, Mojmir Bém, ÚAPP v Olomouci

Resumé:

Seit dem Jahre 1995 verläuft eine archäologische Rettungsuntersuchung südwestlich vom Zentrum der Stadt Olomouc. Im Jahre 1997 wurden einige Gruben der Stichbandkeramik aus dem Neolithikum und der Glockenbecherkultur und Kugelamphorenkultur aus dem Äneolithikum entdeckt. Die große Bedeutung haben auch 2 Grundriße von Häusern der mitteldanubischen Hügelgräberkultur mit kombinierte Schwellbalken- und Pfostenkonstruktion. Es wurde auch die Grabstätte von Aunjetitzerkultur mit 33 Skelettbestattungen aufgedeckt. Die archäologische Untersuchung wird auch in weiteren Jahren fortgesetzt.